

โรงเรียนเปี่ยมสุข : รูปแบบการจัดการองค์กรชุมชนเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ ในศตวรรษที่ 21 จังหวัดเชียงใหม่*

Piam Sook School : the Community Management Model for an Aging
Society in the 21st Century, Chiang Mai Province

ยุรธร จีนา¹
Yurathorn Jeena

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ นำเสนอรูปแบบการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นองค์กรชุมชนเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุในศตวรรษที่ 21 กรณีศึกษาโรงเรียนเปี่ยมสุข เทศบาลตำบลสันโป่ง อำเภอแม่อิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่เทศบาล ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล คณะกรรมการโรงเรียนเปี่ยมสุข และตัวแทนผู้สูงอายุตำบลสันโป่งเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาผลการวิจัยพบว่า (1) รูปแบบการจัดกิจกรรมของโรงเรียนเปี่ยมสุขเกิดจากแนวคิดในการเตรียมความพร้อมรองรับสังคมผู้สูงอายุให้ความสำคัญของผู้สูงอายุโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า เป็นครูภูมิปัญญาของชุมชน โดยมีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ 4 ด้านคือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมภายใต้แนวคิด “ร่วมคิด ทำร่วมทำ ร่วมใจ เพื่อผู้สูงอายุเปี่ยมสุข” (2) รูปแบบการจัดการโรงเรียนเปี่ยมสุขเพื่อเป็นองค์กรชุมชนรองรับสังคมผู้สูงอายุในศตวรรษที่ 21 มีแนวทางในการพัฒนา ได้แก่ (ก) การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม (ข) โครงสร้างการบริหารจัดการโรงเรียน (ค) รูปแบบการจัดกิจกรรมหรือหลักสูตรสำหรับผู้สูงอายุ (ง) การรวมกลุ่มของผู้สูงอายุในตำบล (จ) การจัดหางบประมาณดำเนินงาน และ (ฉ) ความเหมาะสมของสถานที่และสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ งานวิจัยนี้จึงเสนอแนะให้รูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนเปี่ยมสุข เป็นแบบอย่างแก่ชุมชนอื่นๆ ในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นองค์กรชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยต่อไป

คำสำคัญ : โรงเรียนเปี่ยมสุข, การจัดการองค์กรชุมชน, สังคมผู้สูงอายุ, ศตวรรษที่ 21

Abstract

This paper demonstrates a management model of the elderly school. The school is a community organization which aims to prepare the aging society for the 21st

*บทความวิจัยนี้ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาโรงเรียนเปี่ยมสุข เทศบาลตำบลสันโป่ง อำเภอแม่อิง จังหวัดเชียงใหม่” ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยงบประมาณแผ่นดิน ปี 2560 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

¹ อาจารย์กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่

Lecturer of Humanity Science and Social Science, Rachamangala University of Technology Lanna,
Chiangmai : Corresponding : e-mail : yurathorn_27@hotmail.com

century. This participatory action research is a case study at Piam Sook School, San Pong Sub-District Municipality, Mae Rim District, Chiang Mai Province. The target groups were administrators, staff of San Pong Sub-District Municipality, community leaders, staff at the Sub-District Hospital, Committees of Piam Sook School, and the elderly from San Pong Sub-District. The data was obtained and analyzed by a qualitative data analysis. The findings show that : (1) the activities held at Piam Sook School were developed based on the concepts of preparing the aging society. The aims of the activities were to encourage the elderly to live a fulfilling life and to be the teachers of wisdom for the community. The activities held emphasized physical, mental, economical, and social, under the concept of “Collaborative thinking, participating, and engaging for the elderly of Piam Sook School”; (2) the management model of Piam Sook School as the community organization for the 21st century was developed based on the integration of the elderly within the Sub-District, administrative organization of the school, participation for the civil society, types of activities or curriculum for the elderly people, budget, suitable places and the environment. This research suggests that the management model of Piam Sook School could be used as an example for other communities to set up the elderly school and prepare for the aging society in Thailand.

Keywords : Piam Sook School, Community Management Model, Aging Society, 21st Century

บทนำ

การก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ทำให้ปัจจุบันประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มอย่างรวดเร็วทั้งนี้เนื่องจากระบบสาธารณสุขได้รับการพัฒนามากขึ้น การตระหนักถึงคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ส่งผลให้ภาครัฐกำหนดมาตรการเพื่อเตรียมการรองรับในการดูแลผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์หลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) องค์การสหประชาชาติได้ประเมินสถานการณ์ผู้สูงอายุไว้ว่า ปี พ.ศ.2544-2643 (ค.ศ. 2001-2100) จะเป็นศตวรรษแห่งผู้สูงอายุ หมายถึง การมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งโลกรวมกัน และมีแนวโน้มว่าประชากรผู้สูงอายุเหล่านี้จะมีฐานะยากจน เป็นประเด็นทางสังคมและเศรษฐกิจ ที่แต่ละประเทศต้องมีแผนรองรับ สำหรับประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้พยากรณ์โครงสร้างประชากรไทยกำลังเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุว่า “ประเทศไทยจะมีผู้สูงอายุถึง 1 ใน 4 ของประชากรและเป็นสังคมผู้สูงอายุสมบูรณ์แบบภายในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2551-2571 สัดส่วนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปจะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 11.1 เป็นร้อยละ 23.5 หรือ 1 ใน 4 ของประชากรทั้งประเทศ นอกจากนี้ สำนักสถิติแห่งชาติ ได้รายงานผลการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย พบว่า ประเทศไทยมีจำนวนและสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและเห็นได้ชัด โดยในปี 2537 มีผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 6.8 ของประชากรทั้ง

ประเทศ ปี 2545 – 2550 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 9.4 และ 10.7 และในปี 2554 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 12.2 หรืออาจกล่าวได้ว่า ประเทศไทยเป็น 1 ในประเทศกลุ่มอาเซียนที่เข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุ (Aging Society) การเป็นผู้สูงอายุ คือการที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากขึ้น มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด ในขณะที่วัยเด็กและวัยแรงงานลดน้อยลงเรื่อยๆ (National Statistical Office. 2014 : คำนำ) และมีผลการศึกษาพบว่า สังคมไทยปัจจุบันกำลังเผชิญอยู่ในภาวะสังคมผู้สูงอายุ ที่มีสัดส่วนโครงสร้างประชากรวัยสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ราว 10-20 ปี ข้างหน้า สังคมไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ เป็นเหตุให้ประชากรที่กำลังเข้าสู่วัยสูงอายุ และประชากรที่อยู่ในวัยสูงอายุ ต้องเร่งตระหนักโดยให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เมื่อผู้สูงอายุในสังคมมีความรู้ความสามารถ และมีศักยภาพ ความพร้อมที่จะช่วยกันขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมก็จะสามารถกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Jutharat Seangthong. 2017 : 6) การพัฒนาดังกล่าว ต้องมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน เพราะเหตุว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคมจึงจำเป็นต้องร่วมกันกำหนดแนวปฏิบัติและบทบาทหน้าที่เป็นที่ยอมรับร่วมกัน สมาชิกต้องถือปฏิบัติโดยที่เคร่งครัด สถาบันสังคมมีสถาบันที่เป็นส่วนประกอบอยู่หลายสถาบัน ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันการปกครอง สถาบันการเมือง สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันศาสนา เป็นต้น (Sa-ard Sriwan, Sanya Kenaphoom and Pakdee Phoosing. 2017 : 1-12)

สังคมผู้สูงอายุ เป็นระเบิดเวลาลูกใหญ่ ที่งวดเข้ามาทุกที ปัญหาที่ประเทศไทยกำลังเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์” (Complete Aged Society) ในอีก 8 ปีข้างหน้า หรือปี 2564 ที่จะมาถึง 1 ใน 5 จากเดิมที่ไทยเข้าสู่สังคมมาแล้ว โดยมีสัดส่วนคนอายุ 60 ปีขึ้นไปถึง 10% เมื่อปี 2543 ตามนิยามองค์การสหประชาชาติ (Ladda Damrikarnlert. 2017 : Online) และคาดว่าจะเป็สังคมสูงวัยระดับสุดยอด (Super Aged Society) คือมากถึง 30 % ในอีก 20 ปี หรือปี 2578 (Department of Older Persons. 2017 : ออนไลน์) ท่ามกลางการเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 แม้จะมีความเจริญด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ การเมือง แต่กลับพบว่าผู้สูงอายุประสบปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำทางสังคม การขาดสวัสดิการ ขาดความมั่นคงทางรายได้ ไม่สามารถเข้าถึงการดูแลสุขภาพที่มีคุณภาพ สภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ที่ไม่เอื้ออำนวย การถูกมองว่าเป็นภาระของครอบครัว การขาดการเห็นคุณค่าในตนเอง ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ไม่สามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยได้ ดังนั้น สังคมผู้สูงอายุ จึงเป็นประเด็นที่ควรให้ความสำคัญและไม่อาจละเลยได้ รัฐบาลจึงจำเป็นต้องให้การส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนการทำงานด้านผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม โดยการจัดสรรทรัพยากร องค์ความรู้ในการพัฒนาสังคมผู้สูงอายุ เช่น การส่งเสริมผู้สูงอายุเข้าสู่ภาคการผลิต การนำความรู้และพลังของผู้สูงอายุมาจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุทั้งด้านสังคม อารมณ์ สุขอนามัยการเงิน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ที่สมบูรณ์ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยต้องอาศัยรูปแบบกระบวนการที่เป็นขั้นตอนในการสร้างเครือข่ายส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุได้อย่างยั่งยืน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งนี้ม้งานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จะต้องอาศัย การมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ของชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่ยั่งยืน ใน 4 มิติ คือ มิติการมีส่วนร่วมของชุมชน , มิติการบูรณาการจัดกิจกรรมและความรู้ , มิติกระบวนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุและมิติการเกิดความยั่งยืนของการพัฒนา

คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (Jarunya Wongprom and Others. 2015 : 41-54) จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าชุมชนมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการเตรียมพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุ จึงมีความจำเป็นที่ต้องจัดให้มีหน่วยงานในระดับชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมรับสังคมผู้สูงอายุ โดยปัจจุบันโรงเรียนผู้สูงอายุเกิดขึ้นทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย โดยกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น นอกจากนี้ โรงเรียนผู้สูงอายุยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนสังคม คือเป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ ภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ดำรงสืบทอดเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อชุมชน สังคม รวมทั้งเป็นแรงผลักดันให้เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในชุมชนอีกด้วย (Department of Older Persons. 2016 : 7)

เทศบาลตำบลสันโป่ง อำเภอแม่อิง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ตระหนักถึงสถานการณ์ของผู้สูงอายุ ในตำบลทั้ง 11 หมู่บ้าน จึงจัดตั้งโรงเรียนสำหรับผู้สูงอายุขึ้นในปี 2558 โดยให้ชื่อว่า “โรงเรียนเปี่ยมสุข” โดยมีกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้มาพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน มาร่วมจัดกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุ เช่น การฟังเทศน์จากพระสงฆ์ การร่วมกิจกรรมตรวจสุขภาพ โดยจัดกิจกรรมทุกวันศุกร์ของแต่ละสัปดาห์ ปัจจุบันมีนักเรียนผู้สูงอายุร่วมเป็นสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนเปี่ยมสุขมากกว่า 120 คน ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการรวมกลุ่มในการขับเคลื่อนพัฒนาความพร้อมของชุมชนในการรองรับกลุ่มผู้สูงอายุในเทศบาลตำบลสันโป่ง จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนเปี่ยมสุข เพื่อพัฒนาไปสู่รูปแบบการเตรียมพร้อมขององค์กรชุมชนในการรองรับสังคมผู้สูงวัยในศตวรรษที่ 21 โดยใช้การร่วมสังเกตการณ์ดำเนินกิจกรรมการบริหารจัดการของโรงเรียนเปี่ยมสุข และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยมีงานวิจัยที่พบว่า กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการแก้ปัญหา เป็นการนำทรัพยากรจากชุมชนมาพัฒนาศักยภาพชุมชน ให้สามารถคิดวิเคราะห์ วางแผน ดำเนินการ และติดตามประเมินผลในการแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม (Ratthayanaphit Phalasuek, Benjawan Thanomchayathawatch and Dolpaphat Songloed. 2018 : 211-223) ผลการวิจัยจะทำให้ได้องค์ความรู้ตัวอย่างรูปแบบการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพ ในการเตรียมความพร้อมรองรับสังคมผู้สูงวัยอย่างสมบูรณ์และขยายไปสู่ชุมชนอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนเปี่ยมสุข เทศบาลตำบลสันโป่ง อำเภอแม่อิง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการโรงเรียนเปี่ยมสุข เป็นองค์กรชุมชนในการรองรับสังคมผู้สูงวัยในศตวรรษที่ 21

วิธีการวิจัย

เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนเปี่ยมสุข เทศบาลตำบลสันโป่ง อำเภอแม่อิง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้การลงพื้นที่จริง โดยผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนเปี่ยมสุข เป็นระยะเวลา 1 เดือน

ศึกษาจากเอกสารหลักฐานการดำเนินโครงการ ภาพถ่ายกิจกรรมของโรงเรียนเปี่ยมสุข การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และมีบทบาทสำคัญของโรงเรียนเปี่ยมสุข เกี่ยวกับแนวคิดการก่อตั้งโรงเรียน บริบทชุมชน สภาพความต้องการของผู้สูงอายุ ตลอดจนใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการโรงเรียนเปี่ยมสุข เป็นองค์กรชุมชนในการรองรับสังคมผู้สูงอายุ ในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยมีที่มาจากจากบูรณาการแนวคิดในการใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Approach) ซึ่งเป็นกระบวนการแก้ไขปัญหาโดยชุมชน โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

2.1. ขั้นเตรียมการวิจัยชุมชน หลังจากที่ได้ทราบรูปแบบการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนเปี่ยมสุข แนวคิดการก่อตั้งโรงเรียน บริบทชุมชน สภาพความต้องการของผู้สูงอายุ ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 แล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้ มาเป็นฐานคิด เพื่อจัดทำเป็นแผนการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในการพัฒนาโรงเรียนเปี่ยมสุข ให้เป็นองค์กรชุมชนในการรองรับสังคมผู้สูงอายุ ในศตวรรษที่ 21

2.2. ขั้นการมีส่วนร่วมระหว่างผู้วิจัยกับชุมชนพื้นที่ ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มตัวอย่างผู้ร่วมวิจัยฝ่ายพัฒนา (ผู้มีบทบาทในการดำเนินงานของโรงเรียนเปี่ยมสุข) ได้แก่ ผู้นำชุมชน, คณะผู้บริหาร เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลสันโป่ง เจ้าหน้าที่อนามัย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล กลุ่ม อสม. จำนวน 15 คน (2) กลุ่มตัวอย่างผู้ร่วมวิจัยฝ่ายพื้นที่ชุมชน (ผู้แทนโรงเรียนเปี่ยมสุข) ได้แก่ ประธาน คณะกรรมการ เจ้าหน้าที่จิตอาสา และตัวแทนผู้สูงอายุโรงเรียนเปี่ยมสุข จำนวน 15 คน รวม 30 คน ซึ่งทั้ง 2 กลุ่ม เป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานของโรงเรียนเปี่ยมสุข โดยสร้างความเข้าใจและร่วมกันวางแผนเพื่อเตรียมความพร้อมในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

2.3. ขั้นปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ โดยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) จำนวน 3 ครั้ง

ครั้งที่ 1 เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ผู้สูงอายุในปัจจุบันของเทศบาลตำบลสันโป่ง สาเหตุปัจจัย ของปัญหาผู้สูงอายุที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนและสังคม โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ทั้งกลุ่มผู้ร่วมวิจัยฝ่ายพัฒนาและผู้ร่วมวิจัยฝ่ายพื้นที่ชุมชน ได้มีความเข้าใจที่ตรงกัน ตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

ครั้งที่ 2 เพื่อให้กลุ่มผู้ร่วมวิจัยฝ่ายพัฒนาและผู้ร่วมวิจัยฝ่ายพื้นที่ชุมชน ร่วมกันวิเคราะห์การดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุเปี่ยมสุขที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันว่ามีความสอดคล้องกับความต้องการผู้สูงอายุ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในด้านใดบ้าง รวมทั้งปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

ครั้งที่ 3 เพื่อร่วมกันเสนอแนะรูปแบบการจัดการโรงเรียนเปี่ยมสุข เพื่อเป็นองค์กรชุมชนรองรับสังคมผู้สูงอายุในศตวรรษที่ 21ตามบริบทของชุมชนเทศบาลตำบลสันโป่ง โดยมุ่งเน้นความยั่งยืนเป็นสำคัญ

ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้การรวบรวมข้อมูลจากแบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ, การถอดองค์ความรู้ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม , การบันทึกภาพและเสียง,

2.4. ขั้นตอนประเมินผลร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและชุมชนพื้นที่

จัดประชุมร่วมกันเพื่อถอดองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทั้ง 3 ครั้ง นำมาจัดทำเป็นรูปแบบการจัดการองค์กรชุมชน (โรงเรียนเปี่ยมสุข) โดยตรวจสอบความถูกต้องจากผู้เข้าร่วมวิจัยทั้ง 2 กลุ่ม ปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้มีความเห็นที่ตรงกัน จากนั้นจึงนำผลการวิจัยเสนอเป็นแผนดำเนินงานของโรงเรียนเปี่ยมสุข และนำเสนอต่อคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลสันโป่งเพื่อบรรจุไว้ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลสันโป่ง ตลอดจนจัดทำเป็นเอกสารประชาสัมพันธ์เพื่อแจกให้แก่หน่วยงานและ โรงเรียนผู้สูงอายุต่างพื้นที่ ที่เข้ามาศึกษาดูงานการดำเนินงานของโรงเรียนเปี่ยมสุข ได้นำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ชุมชนของตนเอง

ผลการวิจัย

1. การดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนเปี่ยมสุข เทศบาลตำบลสันโป่ง อำเภอแม่อริม จังหวัด เชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า

โรงเรียนเปี่ยมสุขเกิดจากแนวคิดการตระหนักถึงความสำคัญในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและถือว่าผู้สูงอายุในเทศบาลตำบลสันโป่ง 11 หมู่บ้าน เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพในด้านของปฐนียบุคคล เป็นผู้มีความรู้ปราชญ์ชุมชน และสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนได้ จึงได้มีแนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้สูงอายุอย่างบูรณาการ เพื่อให้เกิดการทำงานในเชิงรุก โดยมีแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและระบบคุ้มครองทางสังคม ที่เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคมและชุมชน สามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยคำนึงถึงความเชื่อมโยงของการดำเนินงานในระดับพื้นที่และท้องถิ่น อันจะเป็นการเตรียมการรองรับการเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Complete Aged Society) ต่อไป โดย “โรงเรียนเปี่ยมสุข” ทำพิธีเปิดอาคารเรียนโรงเรียน เปี่ยมสุข ณ เทศบาลตำบลสันโป่ง อำเภอ แม่อริม จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่วันศุกร์ที่ 9 มกราคม พ.ศ.2558 โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้สูงวัยดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า เป็นครุภูมิปัญญาของชุมชน โดยมีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม ภายใต้แนวคิด “ร่วมคิด ทำร่วมทำ ร่วมใจ เพื่อผู้สูงวัยเปี่ยมสุข” ปัจจุบันมีนักเรียนผู้สูงอายุร่วมเป็นสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนเปี่ยมสุขมากกว่า 120 คน ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการรวมกลุ่มในการขับเคลื่อนพัฒนากลุ่มผู้สูงอายุในเทศบาลตำบลสันโป่ง

กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุเปี่ยมสุข จะจัดขึ้นทุกสัปดาห์ ละ 1 วัน โดยกำหนดจัดกิจกรรมทุกวันศุกร์ ตั้งแต่เวลา 08.00 น. เป็นต้นไป ทั้งนี้กิจกรรมที่จัดในแต่ละครั้ง จะเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยากรจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาลตำบลสันโป่ง, โรงพยาบาลนครพิงค์, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) , คณะสงฆ์อำเภอแม่อริม, คณะสงฆ์ตำบลสันโป่ง, หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เข้าร่วมเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ขณะเดียวกันยังเป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุตำบลสันโป่งจะได้มีโอกาสแสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ประสบการณ์ ที่สั่งสมมาให้แก่บุคคลอื่นเพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงอยู่คู่กับชุมชน โรงเรียนเปี่ยมสุขมีลักษณะเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ไม่มีการจบหลักสูตรเพื่อ

รับใบประกาศนียบัตร โดยมีรูปแบบการจัดกิจกรรมที่เกิดจากความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชน และเป็นกิจกรรมที่พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ 4 ด้าน ดังนี้

1.1 กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย

- กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุ โดยดำเนินงานร่วมกับ โรงพยาบาลนครพิงค์ , โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) เพื่อให้การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ เช่น การตรวจร่างกาย, การให้ความรู้ด้านการเลือกรับประทานอาหาร, การดูแลสุขภาพปากและฟัน ฯลฯ

- กิจกรรมออกกำลังกาย นันทนาการ จัดให้มีกิจกรรมเข้าจังหวะในทุกครั้ง เพื่อให้เกิดความสนุกสนานแก่ผู้สูงอายุ การเต้นเข้าจังหวะบทเพลงโดยมีผู้นำสาธิตการเต้น โรงพยาบาลนครพิงค์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มาคอยดูแล ให้คำแนะนำในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้สูงอายุ

- การตรวจวัดความดันโลหิต, การตรวจชีพจร ตรวจเบาหวาน, ตรวจคัดกรองโรคเบื้องต้น, การให้คำแนะนำในการดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ,

- มีอาคารฟื้นฟูสมรรถภาพของร่างกาย (กายภาพบำบัด) ให้บริการทุกวันพุธ อยู่ติดกับอาคารโรงเรียนเปี่ยมสุข

1.2 กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ

- เชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาผู้สูงอายุ การให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทสมาชิกในครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ ตลอดจนนิมนต์พระสงฆ์จากวัดในตำบลสันโป่ง และวัดในอำเภอแมริม มาบรรยายธรรมะให้แก่ผู้สูงอายุ

1.3 การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ

- เชิญวิทยากรด้านการส่งเสริมอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุ และฝึกปฏิบัติ ตลอดถึงการจัดหาแหล่งตลาด การสร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุ เช่น การประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์, การประดิษฐ์ตุ๊กตาลานา, การผลิตสินค้าจากวัสดุเหลือใช้ , การทำขนมไทย เป็นต้น

1.4 การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม

- เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย การจัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ และได้ร่วมกับเทศบาลตำบลสันโป่ง จัดให้มีการแลกเปลี่ยนการศึกษาดูงาน โดยมีโรงเรียนผู้สูงอายุจากต่างอำเภอ ต่างจังหวัด หน่วยงานที่สนใจ เข้ามาศึกษาดูงานโรงเรียนผู้สูงอายุเปี่ยมสุขเป็นจำนวนมาก ตลอดถึงการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ โทรศัพท์มือถือ โปรแกรมเพชบุ๊ค โปรแกรมไลน์ เพื่อสร้างกลุ่มในสังคมโซเชียลมีเดียให้แก่ผู้สูงอายุอีกด้วย

- กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมภูมิปัญญาล้านนา เช่น ประเพณีสงกรานต์รดน้ำดำหัวปีใหม่เมือง , กิจกรรมถวายเทียนพรรษา, กิจกรรมทัศนศึกษาดูงานโรงเรียนผู้สูงอายุต่างจังหวัด, กิจกรรมวันผู้สูงอายุ, การถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่เยาวชน, การต้อนรับนักเรียนใหม่, การอวยพรวันเกิดในแต่ละเดือน

จึงกล่าวได้ว่า โรงเรียนเปี่ยมสุข เป็นตัวอย่างของการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุที่ครอบคลุมความต้องการของผู้สูงอายุในตำบล รวมทั้งสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน เพื่อให้เกิดผู้สูงอายุที่มีภาวะสูงวัยอย่างมีคุณภาพ สามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง มีคุณค่า ไม่คิดว่าตนเองเป็นภาระให้แก่ลูกหลาน อย่างไรก็ตามจากคุณภาพทั้ง 4 ด้าน พบว่า ด้านเศรษฐกิจ เป็นด้านที่ผู้สูงอายุต้องการให้

พัฒนาให้มากที่สุด เพราะลำพังรายได้จากเบี้ยยังชีพ ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน จึงอยากมีรายได้เป็นของตนเอง โดยพึ่งพาลูกหลานให้น้อยที่สุด และผู้สูงอายุบางคนยังเป็นหัวหน้าครอบครัว มีภาระในการเลี้ยงดูบุตรหลานอีกด้วย

2. รูปแบบการจัดการโรงเรียนเปี่ยมสุข เพื่อเป็นองค์กรชุมชนรองรับสังคมผู้สูงวัยในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า แม้ผลการดำเนินงานของโรงเรียนเปี่ยมสุขจะประสบความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทั้ง 4 ด้าน แต่หากต้องการโรงเรียนเปี่ยมสุข พัฒนาสู่การเป็นองค์กรชุมชนรองรับสังคมผู้สูงวัย ในศตวรรษที่ 21 นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยการบูรณาการจากหลายภาคส่วน ทั้งในและนอกชุมชน โดยมีแนวทางในการพัฒนา ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

2.1 การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม หมายถึง โรงเรียนผู้สูงอายุจะดำเนินการได้ต้องได้รับความร่วมมือ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการจากภาคประชาสังคม เช่น เทศบาลตำบลสันโป่ง สนับสนุนด้านสถานที่ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ การสนับสนุนงบประมาณ , โรงพยาบาลนครพิงค์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สนับสนุนบุคลากรทางการแพทย์เพื่อตรวจสุขภาพ ให้ความรู้สุขภาพ, ผู้นำชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดโครงการของโรงเรียน, คณะสงฆ์ตำบลให้ความอนุเคราะห์พระสงฆ์ มาบรรยายธรรม สนับสนุน เครื่องอุปโภคบริโภคแก่โรงเรียน เป็นต้น

2.2 โครงสร้างการบริหารจัดการโรงเรียน หมายถึง คณะกรรมการของโรงเรียนเปี่ยมสุข ที่ต้องอาศัยทุกภาคส่วน เข้ามามีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการ , การคัดเลือกสรรหาผู้นำ คณะกรรมการโรงเรียนที่มีศักยภาพ มีความรับผิดชอบ มีวิสัยทัศน์ ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มประสิทธิภาพ รวมทั้งมีการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย โอกาส อุปสรรค ที่อาจเกิดขึ้นกับการดำเนินงานของโรงเรียน

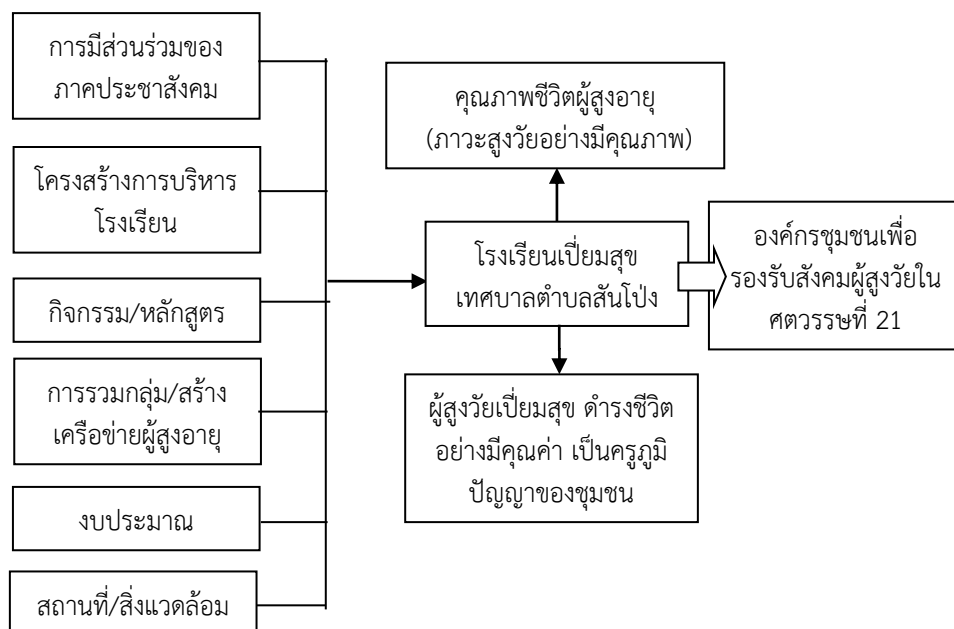
2.3 รูปแบบการจัดกิจกรรมหรือหลักสูตรเพื่อผู้สูงอายุ ควรเป็นกิจกรรมหรือหลักสูตรการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ เป็นกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับวัย มีความผ่อนคลาย ไม่ตึงเครียด และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้ทั้ง ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม ให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงตนได้อย่างมีคุณค่า เป็นปูนียบุคคลที่พร้อมถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่ลูกหลานเยาวชนในชุมชนได้

2.4. การรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายของผู้สูงอายุในตำบล โรงเรียนผู้สูงอายุจะเกิดความยั่งยืนได้โดยการเริ่มจากการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุในชุมชนที่พร้อมจะมีกิจกรรมร่วมกัน การสร้างเครือข่ายช่วยเหลือซึ่งกันและกันของผู้สูงอายุ การเพิ่มสมาชิกของโรงเรียน โดยการประชาสัมพันธ์ เชิญชวนให้ผู้สูงอายุที่ตกค้างในชุมชนเข้ามาเป็นสมาชิกของโรงเรียนให้เพิ่มมากขึ้น การออกเยี่ยมให้กำลังใจผู้สูงอายุที่ไม่สามารถเดินทางมาเป็นสมาชิกของโรงเรียนได้เนื่องจากเจ็บป่วย รวมถึงผู้สูงอายุที่ป่วยติดเตียง และการสร้างกลุ่มผู้สูงอายุรุ่นใหม่ เพื่อที่จะสามารถบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุได้อย่างต่อเนื่อง แม้ว่ารุ่นเดิมจะหมดวาระหน้าที่ไปแล้วก็ตาม

2.5. การจัดหางบประมาณดำเนินงาน เพราะลำพังงบประมาณจากเทศบาลตำบลสันโป่งที่คอยสนับสนุนทุกปีนั้นไม่เพียงพอ จำเป็นที่โรงเรียนเปี่ยมสุขต้องหาทุนมาสนับสนุนดำเนินงานของโรงเรียน ซึ่งที่ผ่านมาเมื่อจัดกิจกรรมทุกครั้งจะได้รับการบริจาคจากผู้สูงอายุด้วยตนเอง จากกัณฑ์เทศน์ที่พระสงฆ์ยกให้แก่โรงเรียนเปี่ยมสุข การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน โรงเรียนผู้สูงอายุจึงควรมีการวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณให้เหมาะสมในแต่ละปี พิจารณาใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น

2.6. ความเหมาะสมของสถานที่และสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ โรงเรียนเปี่ยมสุขตั้งในพื้นที่ของเทศบาลตำบลสันโป่ง มีความเหมาะสมในด้านภูมิทัศน์ที่อากาศถ่ายเทสะดวก ติดกับทุ่งนา มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุ มีอาคารฟื้นฟูสมรรถภาพของร่างกาย มีอุปกรณ์คอมพิวเตอร์เพื่อใช้ประกอบในการจัดกิจกรรม ห้องน้ำเพียงพอกับจำนวนผู้สูงอายุ แต่อาจอยู่ไกลจากตัวอาคารเรียน มากเกินไป

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยขอเสนอแผนภูมิรูปแบบการจัดการโรงเรียนเปี่ยมสุข เพื่อเป็นองค์กรชุมชนรองรับสังคมผู้สูงอายุในศตวรรษที่ 21 ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 โรงเรียนเปี่ยมสุข : รูปแบบการจัดการองค์กรชุมชน
เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุในศตวรรษที่ 21 จังหวัดเชียงใหม่

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การจัดการโรงเรียนเปี่ยมสุขเพื่อเป็นองค์กรชุมชนรองรับสังคมผู้สูงอายุนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยมีการประสานงาน และบูรณาการร่วมกัน เพื่อจัดงบประมาณ บุคลากร อาคารสถานที่ อุปกรณ์ การให้ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนจึงจะทำให้การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุประสบความสำเร็จ ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุเปี่ยมสุขถือเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบที่มีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาศึกษาดูงานอยู่ตลอดเวลา เพื่อนำไปเป็นตัวอย่างในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุทั้งในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดอื่นๆ ดังนั้นเพื่อให้โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นองค์กรชุมชนในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในศตวรรษที่ 21 งานวิจัยนี้จึงเสนอแนะให้นำรูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนเปี่ยมสุข เป็นแบบอย่างแก่ชุมชนต่างๆ ในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพต่อไป

อภิปรายผล

แนวคิดการตั้งโรงเรียนเปี่ยมสุข เกิดจากเกิดจากการเตรียมความพร้อมรับสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย อีกทั้ง ประชากรผู้สูงอายุในตำบลสันโป่งจำนวนมากที่ยังไม่ได้รับการดูแลและพัฒนาศักยภาพรวมทั้งขาดการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น และเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับ National Board of the Elderly (2015) ได้พบว่า ประชากรที่อายุ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวนถึง 10 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 15 ของประชากรทั้งหมดของประเทศไทย และกำลังจะกลายเป็น “สังคมผู้สูงวัยอย่างสมบูรณ์” เช่นเดียวกับ แนวความคิดโรงเรียนผู้สูงอายุของ Department of Older Persons (2016) ที่ระบุว่า โรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยาการจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

โรงเรียนเปี่ยมสุข มีรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับบริบทชุมชน และความเหมาะสมกับผู้สูงอายุ ทั้งนี้ได้จัดให้มีกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต 4 ด้าน ที่ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 1) ด้านร่างกาย ได้แก่ การให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพ, การออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ, การตรวจสุขภาพกาย, การนันทนาการสำหรับผู้สูงวัย 2) ด้านจิตใจ ได้แก่ การจัดกิจกรรมพัฒนาจิตใจด้วยการสร้างความรักความอบอุ่นให้แก่ผู้สูงอายุ, การแสดงธรรมบรรยายโดยคณะสงฆ์ตำบลสันโป่ง, กิจกรรมอวยพรวันคล้ายวันเกิด 3) ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การอบรมวิชาชีพสร้างรายได้เสริมด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่ผู้สูงอายุ, การเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุนำผลผลิตทางการเกษตร, ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจำหน่ายที่โรงเรียน 4) ด้านสังคมสิ่งแวดล้อม ได้แก่ กิจกรรมรักษาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น, การเรียนรู้กับหน่วยงานที่เข้ามาศึกษาดูงานโรงเรียนเปี่ยมสุข, กิจกรรมต้อนรับนักเรียนผู้สูงอายุใหม่, การบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวเมื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในยุคปัจจุบัน เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ Suporn Kooha (2009) ที่พบว่า สภาพคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีปัญหาด้านร่างกาย โดยการเจ็บป่วยทางร่างกาย ด้านจิตใจพบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับความจำไม่ดี แต่พบว่ามีความพอใจต่อความสัมพันธ์ทางสังคมเกี่ยวกับการดูแลเอาใจใส่ของสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้ยังพบว่ามีความพอใจต่อสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมภายนอกบ้าน เช่น สะอาด บรรยากาศดี ไม่มีมลพิษ 2) ปัญหาการปรับปรุงคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากผู้สูงอายุขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพปัญหาของตนเองที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และ 3) แนวทางการปรับปรุงคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุพบว่า ต้องให้ความสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตทางด้านร่างกายเป็นอันดับแรกก่อน โดยการออกหน่วยตรวจสุขภาพเคลื่อนที่เป็นประจำทุกเดือน รองลงมาต้องให้ความสำคัญทางด้านจิตใจ โดยการเสริมสร้างความมั่นคงทางใจด้วยการจัดโครงการแสดงธรรมเทศนาสำหรับผู้สูงอายุเป็นประจำทุกเดือน นอกจากนี้ควรเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ โดยจัดกิจกรรมกลุ่ม ชมรมผู้สูงอายุเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม รวมถึงแนวทางการปรับปรุงคุณภาพชีวิต ด้านสภาพแวดล้อม ควรเน้นให้มีการเพิ่มเงินเบี้ยยังชีพคนชรา แบบจัดเป็นสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุโดยมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน ทั้งนี้สมาชิกของครอบครัว มีบทบาทอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Napat Jarujutharat (2016) ที่พบว่า ครอบครัวมีบทบาทสำคัญต่อการ

ส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยสมาชิกในครอบครัวสะท้อนปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

รูปแบบการจัดการโรงเรียนเปี่ยมสุข เพื่อเป็นองค์กรชุมชนรองรับสังคมผู้สูงอายุในศตวรรษที่ 21 จำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือ การสนับสนุน การบูรณาการร่วมกัน ระหว่างหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยมีแนวทางในการพัฒนาการจัดการโรงเรียนเปี่ยมสุขเพื่อเป็นองค์กรชุมชนรองรับสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งมีองค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม (2) โครงสร้างการบริหารจัดการโรงเรียน (3) รูปแบบการจัดกิจกรรมหรือหลักสูตรเพื่อผู้สูงอายุ (4) การรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายของผู้สูงอายุในตำบล (5) การจัดหางบประมาณดำเนินงาน และ (6) ความเหมาะสมของสถานที่และสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งกระบวนการวิจัยที่เกิดขึ้นเป็นการร่วมกันแก้ไขปัญหาด้วยชุมชนดั่งนั้นชุมชน ต้องสามารถร่วมกันแก้ไขปัญหามุมมองตนเอง ร่วมมือกันพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสในสร้างโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นองค์กรในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในศตวรรษที่ 21 โดยที่โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน สอดคล้องกับการศึกษาของ Yupin Sapkaew (2016) ที่พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ผ่านหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จึงควรนำหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้กับทุกอำเภอในจังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งนี้การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในให้ข้อเสนอแนะ บนพื้นฐานของความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในชุมชน เช่นเดียวกับการศึกษาของ Witchayaphan Chaiyasombat (2017) ที่พบว่า แนวคิดการแก้ไขปัญหามุมมองชุมชนจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยด้านความรู้ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านการสนับสนุนด้านภาครัฐ ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาคเอกชน และปัจจัยด้านการสนับสนุนจากผู้นำชุมชน และยังสอดคล้องกับ Department of Older Persons (2016) ที่ระบุว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ หมายถึง ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้มีหรือให้เกิดขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ พบว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย (1) มีผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่ทุ่มเท เสียสละ และมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญของความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผู้สูงอายุ หรือผู้นำทางด้านจิตใจ เช่น พระภิกษุ เพราะมีผลโดยตรงต่อการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นทั้งแก่ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกของโรงเรียน หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ซึ่งเป็นที่มาของความร่วมมือและการสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน (2) มีเป้าหมายชัดเจนและมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนถือเป็นการกำหนดทิศทางการทำงานที่สร้างความเข้าใจร่วมกันในหมู่คณะกรรมการหรือแกนนำ จะเป็นพลังที่เข้มแข็งในการทำงานร่วมกันและการจัดให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ ถือเป็นกลไกในการเชื่อมโยงความเป็นกลุ่ม และความเป็นชุมชนของผู้สูงอายุให้เกิดขึ้น ซึ่งส่งผลให้เกิดความส่งผลให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ในการขับเคลื่อนงานโรงเรียนผู้สูงอายุให้บรรลุ (3) การมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดความผูกพันและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน กลไกที่ทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมประจำเดือน การสร้างเวทีในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การร่วมกันดำเนินงาน (4) มีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง การสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง อาจพิจารณาได้ 2 ระดับ คือ การสร้างเครือข่ายทางสังคมภายในกลุ่มหรือในหมู่บ้านสมาชิกของโรงเรียนผู้สูงอายุด้วยกัน เช่น ในรูปแบบคณะกรรมการ หรือการมีตัวแทนในแต่ละ

หมู่บ้านและการให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงาน องค์กรภายนอก เพื่อประสานพลังในการทำงานร่วมกัน 5) มีการเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยการทบทวนตนเองและสรุปบทเรียนในการทำงานเป็นระยะ เรียนรู้จุดแข็ง จุดอ่อน ที่ควรพัฒนาให้ดีขึ้นและพัฒนากระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง 6) มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหนุนเสริม การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น งบประมาณ บุคลากร สถานที่ และการประสานเครือข่าย สอดคล้อง Napatorn Sivarat, Yupaporn Yupas and Sanya Kenaphoom (2017) ที่เสนอว่า ประเทศต้องเริ่มสร้างความเข้มแข็งตั้งแต่ฐานรากขึ้นมา จะต้องร่วมมือกันทำให้เกิดความชัดเจนระหว่างภาครัฐ เอกชน ประชาชน และท้องถิ่น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสร้างเศรษฐกิจฐานรากตลอดจนการลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ การเข้าถึงการบริการของรัฐ และกระบวนการทางกฎหมายต่างๆ ทั้งนี้ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องยึดถือรวมทั้งต้องมีความรู้คู่คุณธรรม โดยเฉพาะผู้ปกครองที่เข้ามาบริหารบ้านเมืองจะต้องมีคุณธรรมศีลธรรมมีหลักธรรมาภิบาล ซึ่งประชาชนเองก็จะต้องมีศีลธรรมด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลงานวิจัยไปใช้

ควรนำผลการวิจัย ไปเป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุให้เป็นองค์กรชุมชนเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุในศตวรรษที่ 21 ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับชุมชน ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุให้เป็นองค์กรชุมชนเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุในศตวรรษที่ 21 ในด้านอื่นๆ เช่น การจัดทำหลักสูตร, การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต, การปรับปรุงภูมิทัศน์อาคารสถานที่ให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- Department of Older Persons. (2016). *School Seniors Guide*. Bangkok : Division of Elderly Promotion.
- Department of Older Persons. (2017). *Elderly Situation 2016-2017*. [Online]. [http : //www. dop.co.th](http://www.dop.co.th) [20 June 2017].
- Jaranya Wongprom, Kiriboon Jongwutiwes, Nuanchawee Prasertsuk and Nirun Jongwutiwes. (2015). "Community Participation in the development of Older Persons' Quality of Life". *Veridian E-Journal, Slipakorn University*, 8 (3) : September-December 2015, p. 41-54
- Jutharat Seangthong. (2017). "Aging Society (Complete Aged): The elderly condition of good quality". *RUSAMILAE JOURNAL*, 38 (1) : January-April 2017, p. 6-28
- Ladda Damrikarnlert. (2016). *Time Bomb "Elderly Society" Impact State to a National Agenda..* [Online] [http : //www.thansettakij.com/content/24454](http://www.thansettakij.com/content/24454) [20 มิถุนายน 2017].
- Napat Jarujutharat. (2016). "The Family Participation Development Process in Promoting Quality of Life for the Elderly in Phraputtabat district Municipality, Saraburi Province". *Journal of MCU Peace Studies*, 4 (2) : July-December 2016, p.159-174
- Napatorn Sivarat, Yupaporn Yupas and Sanya Kenaphoom. (2017). "Applying the Concept of Civil State for Public Management" *Journal of Research and Development Institute, Rajabhat Maha Sarakham University*, 4 (2) : July-December 2017, p. 1-12.
- National Board of the Elderly. (2015). *The situation of the elderly in Thailand 2014*. Bangkok : Amarin Printing & Publishing Leasing
- National Statistical Office. (2014). *Preliminary Results Survey of the Elderly in Thailand 2014*. Bangkok : National Statistical Office.
- Ratthayanaphit Phalasuek, Benjawan Thanomchayathawatch and Dolpaphat Songloed. (2018). "Participatory Action Research: Development of a Participatory Process for Health Promotion in the Community". *The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health*, 5 (1) : January-April 2018, p. 211-223)
- Sa-ard Sriwan, Sanya Kenaphoom and Pakdee Phoosing. (2017). "Social Strength Based on Strength Family Institution" *Journal of Research and Development Institute, Rajabhat Maha Sarakham University*, 4 (2) : July-December 2017, p. 93-108.
- Suporn Kooha. (2009). *Guidelines for Quality Improvement of Life for the Elderlies of Nongkhao Sub-district Municipality, Thamaung District, Kanchanaburi Province*.

Master of Public Administration Independent Study (Local Government) :
Khonkaen University.

- Witchayaphan Chaiyasombat. (2017). "Factor Affecting to Community's Garbage Disposal According to Philosophy of Sufficiency Economy in ChiangYuen District, Mahasarakarm Province". *Journal of Research and Development Institute, Rajabhat Maha Sarakham University*, 4 (2) : July-December 2017, p. 109-121
- Yupin Sapkaew. (2016). "The Development of Elderly,s Quality of Life by Using The Elderly School Curriculum, The Excellent Center in Health Promotion of Elderly, Boromarajonani College of Nursing Nakhon Si Thammaras" *Journal of Nursing and Education*, (9) 2 : April-June 2016, p.25-39.